

УДК 327.39:061ЄС+327(4-11)

С.І. МІТРЯЄВА

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ АКТОРІВ НА ЗМІСТ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Мітряєва Світлана Іванівна – кандидат історичних наук, заслужений діяч науки і техніки України, директор, Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень (м.Ужгород)

Аналіз впливу ЄС – великого та гетерогенного утворення на регіональну співпрацю є безсумнівно актуальним дослідницьким питанням з великим евристичним потенціалом, оскільки потребує врахування одночасно різних факторів – фінансових та геополітичних, вимагає розробки тактик та стратегій зовнішньої політики всіх сторін, задіяних у співпраці.

Ключові слова: міжнародна співпраця, концентричні кола, нормативна сила, ЄС, глобалізація.

Митряева С.И. Влияние Европейского Союза и других международных актеров на содержание международного взаимодействия в Карпатском регионе.

Анализ влияния такого большого и гетерогенного образования на региональное сотрудничество, несомненно, является актуальным исследовательским вопросом с большим эвристическим потенциалом, поскольку требует учета одновременно разных факторов – финансовых и геополитических, требует разработки тактик и стратегий внешней политики всех сторон, которые задействованы в сотрудничестве.

Ключевые слова: международное сотрудничество, концентрические круги, нормативная сила, ЕС, глобализация.

Mitryaeva S.I. Influence of European Union and others international actors on the content of international interactions in Carpathia region

In today's globalized world it is tangible transformation of the role of political actors in the international arena. The European Union has still uncertain legal status but currently plays a key role not only in Europe but also in the world. Analysis of the impact of such a large and heterogeneous formation on regional cooperation is undoubtedly important. Research issues are of great heuristic potential, since it requires both consideration of various factors - financial and geopolitical requires the development of tactics and strategies of the foreign policy of all parties involved in the collaboration.

Keywords: international cooperation, concentric circles, normative power, EU, globalization.

Постановка проблеми. Проблема інтеграції України до Європейського Союзу вже протягом тривалого часу є однією з найбільш досліджуваних. Попри декларації як з боку України щодо свого європейського вибору, так і ЄС стосовно готовності поглиблювати співпрацю з нашою країною довгий час не відбуваються жодні зрушення у цій сфері. Відтак актуальним стає пошук пояснення моделей та логіки розширення Європейського Союзу, який би з великою часткою вірогідності міг визначити короткострокову та довгострокову перспективу України.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання міжнародного співробітництва, європейської інтеграції та впливу ЄС на сусідні регіони розглядалися як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками. Зокрема, С.Мітряєвою [1], М.Лендбел [3], І.Студенніковим [5], які розробляли теоретико-методологічні засади дослідження зазначених проблем, а також виробляли конкретні практичні рекомендації по впровадженню відповідних державних рішень в цій галузі.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні факторів та механізмів впливу ЄС на регіональну співпрацю в Карпатському регіоні з метою можливості вироблення практичних рекомендацій для вдосконалення державної політики.

Виклад основного матеріалу. Досліджувати вплив ЄС у Карпатському регіоні видається нам доцільним, виходячи з поєднання двох теоретичних підходів. Мова йде про теорію

концентричних кіл та теорію «нормативної сили».

Концепція концентричних кіл, запропонована Е. Баладюром та Ж. Делором у 1989 р., передбачає дедалі вищий рівень інтеграції у напрямку «центру» Євроспільноти, яким мали б бути країни ЄС після створення політичного союзу, спільного ринку та господарського й валютного союзів. Далі йдуть країни Європейської асоціації вільної торгівлі, наближені до ЄС у господарському і правовому плані. Зовнішнє коло утворюють країни, асоційовані з ЄС, які претендують на повноправне членство. Четверте, найширше коло – це країни – члени ОБСЄ як спільний простір європейського співробітництва. Виходячи з цієї теорії, країни ЄС зацікавлені у створенні поясу безпеки довкола своїх кордонів, а отже, їх співпраця з країнами, які не є членами Союзу, але мають з ним спільний кордон ґрунтуватиметься на тому, щоб поступово впливати на них та поширювати європейські принципи й стандарти, що дозволить зробити їх більш передбачуваними та стабільними.

Теорія «нормативної сили» передбачає, що здатність євроінтеграційного об'єднання до поширення назовні власних норм і цінностей виступає найефективнішим інструментом його впливу на зовнішнє середовище, а звідси й визначальною ознакою ЄС як суб'єкта міжнародних відносин» [6].

Виходячи з цих концепцій пріоритетними для ЄС є розбудова асиметричних відносин з

певними країнами, які межують з ЄС, в рамках яких відбувається проекція норм і цінностей ЄС без прямого примусу, але на основі механізмів заохочення, які базуються на легітимності ЄС як носія даних норм в очах цих держав [12, с.1602-1603]. Ці механізми заохочення засновані на принципі обумовленості (conditionality), який означає залежність рівня відносин між Євросоюзом та іншою державою від ступеня дотримання нею норм і цінностей ЄС, що дозволяє сприяти поступовому наближенню країн-партнерів до ЄС і поширити на відносини з ними логіку власного інтеграційного проекту. В даному випадку мова йде про Україну, як одного з найбільших сусідів Європейського Союзу.

Чи не найбільш результативним випадком застосування нормативної сили Європейського Союзу вважається європеїзація країн Центральної Європи, які набули членства в ЄС, внаслідок останньої хвилі розширення у 2004 та 2007 роках. Позитивний досвід, набутий в ході розширення, наразі виступає підґрунтям для вироблення політики ЄС по відношенню до країн Східної Європи, серед яких найбільш вагоме значення надається Україні.

Як колись у Центральній Європі, щодо України Європейський Союз виступає головною рушійною силою процесів модернізації та реформування [15, с.186]. Однак запровадження принципу обумовленості у відносинах зі східноєвропейськими країнами відбулось порівняно нещодавно, із започаткуванням Європейської політики сусідства (ЄПС) [13, с.182]. Укладені в середині 90-х років Угоди про партнерство і співробітництво, хоча й містили положення відносно адаптації законодавства до норм *acquis communautaire* та перспективи запровадження зони вільної торгівлі у майбутньому, але не визначали, за яких конкретних умов це може відбутися [10, с.1728].

Мусимо констатувати, що по відношенню до України політика ЄС не є настільки ж ефективною, як по відношенню, наприклад, до країн Вишеградської четвірки. Це має свої причини. Для їх з'ясування розглянемо засадничі принципи політики ЄС щодо України.

Слід зазначити, що політика ЄС у Східній Європі не є цілісним конструктом, вона є ситуативною, варіативною та часто зумовлена обставинами, що склалися. Загалом на неї впливають чотири чинники:

- особливості формування та реалізації політики ЄС по відношенню до України;
- параметри діючого механізму співробітництва між Україною та ЄС;
- внутрішньополітичний контекст в Україні;
- загальна геополітична ситуація в Східній Європі.

З одного боку, стратегія ЄС спрямована на стимулювання урядів східноєвропейських держав до здійснення реформ в окремих галузях заради залучення до євроінтеграційних процесів, що має призвести до стабілізації внутрішньої ситуації в цих державах, зниження політичної

напруги та подолання конфліктних тенденцій. Тому проекція власних норм і цінностей виступає основним інструментом реалізації як політичних, так і функціональних цілей Євросоюзу у Східній Європі. Європеїзація східноєвропейських держав являє собою засіб нейтралізації загроз безпеці ЄС, які походять з даного простору, і забезпечення можливостей для економічного розвитку цих країн. Проте, з іншого боку, вона нездатна задовольнити Україну в довгостроковій перспективі, адже така політика не дає чітких перспектив співпраці для України, а отже, й не може тривалий час виступати механізмом на якому ґрунтуватиметься співпраця. Відтак постає питання про пошук більш чітких та дійових механізмів співпраці.

Параметри діючого механізму співробітництва між Україною та ЄС через вже вказані причини є нездатними у довгостроковій перспективі задовольняти двосторонні взаємини. Крім того слід додати, що ЄС бракує чіткого бачення механізмів здійснення достатнього рівня їхньої стабілізації, ступеня готовності ЄС до залучення у справи сусідніх держав заради їхньої стабілізації, а також обсягу ресурсів, які держави-члени ЄС готові витратити на ці процеси. І що найголовніше, в Євросоюзі немає цілісного уявлення про кінцеву мету власної політики щодо України. ЄС чітко визначив ряд пріоритетних сфер, насамперед, енергетичну і міграційну сфери, які мають безпосереднє значення для підтримання його безпеки і для нормалізації яких європейські держави готові направляти ресурси.

Втім, способи налагодження ефективного регулювання навіть в окремих пріоритетних сферах також не є завчасно розробленими, а окреслюються лише в ході практичних взаємодій чи в результаті виникнення кризових явищ. Ефективно впливати на розвиток України ЄС здатна лише якщо запропонує їм більш вагомі перспективи, наприклад – асоційоване членство в Європейському Союзі, яке в далекій перспективі може перерости у повноцінну інтеграцію.

Важливим чинником є внутрішньополітичний контекст. Зважаючи на те, що характер та результат процесу внутрішнього реформування виступають, згідно з концепцією європейської політики сусідства, центральними змінними, які визначають рівень співробітництва ЄС з тією чи іншою країною східного сусідства, цей фактор відіграє вагому роль у забезпеченні успішної реалізації політики Євросоюзу у просторі сусідства [10, с.1728]. В його рамках доцільно виокремити три складові, які впливають на процес нормативної конвергенції з ЄС:

- загальне сприйняття та оцінка євроінтеграційних процесів політичною елітою країни,
- наявність груп, зацікавлених у подібній конвергенції,
- рівень інституційної спроможності діючої адміністративної системи держави.

Щоправда, в Україні запровадження стандартів ЄС сприймають як необхідне зло на

шляху до європейської інтеграції. А не як потребу докорінних суспільних реформ. Це, з одного боку, відкриває можливості для більш масштабного залучення ЄС з метою спрямування даного процесу в бік нормативної конвергенції України з *acquis communautaire* ЄС, а з іншого означає необхідність у збільшенні витрат на стабілізацію української економіки та інших сфер суспільного життя. Дається в знаки також той факт, що процес європеїзації накладає серйозні обмеження на дії влади, до яких українська політична еліта не є готовою.

Четвертий фактор – загальна геополітична ситуація в Східній Європі. Насправді, політика ЄС у східному сусідстві була і залишається занадто фрагментованою, оскільки, базуючись на ряді універсальних принципів, використовує внутрішнє становище в сусідніх країнах в якості основного критерію для визначення рівня співробітництва з ними та головного об'єкта власних трансформаційних зусиль. Проте останнім часом багато експертів говорять про формування осі Берлін-Москва та налагодження співпраці між Росією та ключовими країнами ЄС. Відтак Євросоюз погоджується визнати Східну Європу сферою пріоритетних інтересів Росії. Після загибелі президента Польщі навіть вона стала менш активно поводитися у Східній Європі.

Але чим більшою є геополітична напруга у Східній Європі, тим менш дієвим видається нормативний технократичний підхід Євросоюзу, позбавлений чіткого політичного виміру [9, с.345]. Обмежені форми зближення з ЄС не можуть виступати ефективним інструментом подолання конфліктних тенденцій та розв'язання політичних протиріч у даному просторі, без чого зміцнення державного управління і забезпечення стабільності у Східній Європі не може бути здійснене. А лінія ЄС на уникнення прямого втручання у ці протиріччя створює додаткові передумови для їх загострення. Це посилює дестабілізаційний потенціал країн Східної Європи [11, с.451], тобто можливості перетворення криз всередині цих країн, у відносинах між ними чи у відносинах між ними та Росією на повномасштабні кризи регіонального або навіть континентального рівня. Якщо ЄС не буде відігравати активної ролі у вирішенні існуючих в просторі сусідства конфліктів, це посилюватиме орієнтацію східноєвропейських країн на США і НАТО, що автоматично призводитиме до ускладнення відносин з Росією [18, с.329]. Так, деполітизована нормативна стратегія ЄС не дає Україні можливостей для вирішення ані своїх кон'юнктурних проблем із зменшення напруги навколо неї.

Варто наголосити ще на одному рівні політики ЄС щодо України. Мова йде про Вишеградську четвірку. Саме вона проводить політику «відкритих дверей» Євросоюзу стосовно України. Ідея включення України до Європейської спільноти належить О.Квасневському. За його словами Україна представляє один із стовпів, на яких тримається світ в Європі. Він підкреслив

відповідальність країн Вишеградської групи і Румунії за те, щоб запобігти ізоляції України після розширення ЄС [14, с.9]. Після вступу Польщі до ЄС країни Вишеградської четвірки стали використовувати можливості ЄС для втілення своєї політики.

Пріоритетними в діалозі з Україною у форматі Вишеград-плюс стали наступні сфери: демократичне управління і стабільність, реформи законодавства, економічна інтеграція і фінансова співпраця, управління кордонів, мобільність і лібералізація візового режиму, мобільність робочої сили, транскордонна співпраця і регіональний розвиток, охорона довкілля і розвиток цивільного суспільства і міжлюдські контакти.

Східноєвропейські країни, включаючи країни Вишеградської групи, активно виступали за лібералізацію візового режиму з Україною на засіданні Ради ЄС по зовнішній політиці 22-го лютого 2010 р. [19].

Представники Вишеградських країн і країн Балтії звернулися до ЄС з пропозицією підготувати план поступової лібералізації візового режиму з Україною, з метою поліпшити відносини з новим керівництвом країни на чолі з президентом Віктором Януковичем. За словами польського міністра закордонних справ, даний план повинен окреслити шлях до такої лібералізації візового режиму, який міг би завершитися відміною віз у випадку, якщо Україна виконає всі умови для введення безвізового режиму [16].

Особливий акцент вони робили на розвитку двосторонньої співпраці, що відповідає інтересам країн з найбільш просунутими реформами, як наприклад Україна або Молдова і декларували готовність сприяти придбанню нових фінансових коштів на підтримку Східного партнерства від міжнародних фінансових інституцій, таких як наприклад ЕІВ, ЕБРД, the World Bank і т.п. Підкреслюється необхідність поступового руху до лібералізації візового режиму для окремих партнерських країн і зміцнення співпраці у сфері енергетичної безпеки.

Потенціал для розвитку співпраці між Європейським Союзом і Україною виникає завдяки новим інструментам політики ЄС – регіональним стратегіям. Безпосередньо України стосується Стратегія ЄС для дунайського регіону (EU Strategy for the Danubian Region), яка передбачає зміцнення співпраці у сферах енергетики, охорони довкілля, транспорту, інфраструктури, освіти і інновацій, культури і мистецтва, туризму, малого і середнього бізнесу, науки, управління, спорту, ринку праці у регіоні Дунайського басейну [7]. В першу чергу, вона буде стосуватися розвитку тих регіонів України, які знаходяться на кордоні із Словаччиною, Угорщиною, Румунією та Молдовою.

Перш за все, Дунайська стратегія являє собою програму економічного розвитку. Її метою є поглиблення взаємовідносин між країнами регіону, серед яких є члени ЄС, кандидати в члени ЄС (країни Західних Балкан) та країни, що входять до програми Східного партнерства ЄС (Україна, Молдова). Особливо для останніх країн Дунайська

стратегія являє собою чергову платформу для співробітництва з ЄС.

Отже, ефективним інструментом впровадження політики та впливу ЄС є програми транскордонного співробітництва. Зокрема програми – Phare/Tacis CBC та INTERREG – після оголошення повідомлень «Ширша Європа – сусідство: нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами» (Брюссель, 11.03.2003 р.) та «Прокладаючи шлях для запровадження нового інструменту відносин з країнами-сусідами» (Брюссель, 1.07.2003 р.).

Досліджуючи роль транскордонного співробітництва в процесі європейської інтеграції України, в центрі уваги маємо насамперед відносини з Польщею, Угорщиною, Словаччиною та Румунією. Після безпрецедентного за кількістю нових членів розширення ЄС у травні 2004 р. Україна отримала спільний кордон з Європейським Союзом, загальна довжина якого зараз становить близько 776 км, або приблизно 13 % загальної протяжності українських кордонів. Після вступу до ЄС Румунії, який заплановано на 2007 р., вже 24 % державного кордону України збігатимуться з кордоном ЄС [4, с.213].

Разом з іншими дослідниками участі прикордонних регіонів України у транскордонному співробітництві [4, с.101] зазначимо, що на теперішньому та майбутньому (зараз українсько-румунському) кордоні з ЄС воно відрізняється високим рівнем інституалізації, адже транскордонне співробітництво між прикордонними регіонами та територіями України, Польщі, Угорщини Словаччини та Румунії розвивається в рамках чотирьох євро-регіонів [5, с.190] – Карпатського, «Буг», «Нижній Дунай» та «Верхній Прут».

Асоціацію «Карпатський Єврорегіон» було засновано 14 лютого 1993 р., коли у Дебрецені (Угорщина) міністри закордонних справ Угорщини, Польщі та України підписали спільну декларацію, а представники регіонів – його програмні та статутні документи. Згодом до нього увійшли прикордонні адміністративно-територіальні одиниці Словаччини та Румунії. Однією з важливих передумов створення Карпатського Єврорегіону дослідники вважають спільне історичне минуле його територій, які упродовж тривалого історичного часу входили до складу монархії Габсбургів, «що зумовило тоді розбудову спільної транспортної інфраструктури, взаємодоповнюваність ринків, а отже, єдине просторове розташування» [3, с.51-52].

Перший на постсоціалістичному просторі єврорегіон дав і приклад «хрестоматійної суперечності» між прагненням регіональних еліт інституалізувати транскордонні контакти з територіями сусідніх держав та побоюваннями національних урядів щодо можливого порушення принципу територіальної цілісності країни» [3, с.53-54].

Йдеться насамперед про позицію Уряду Словаччини, очолюваного В. Меч'яром, який проводив централізаторську політику по

відношенню до регіонів. Ця позиція була також обумовлена складнощами у відносинах з Угорщиною та посиленням сепаратистських настроїв серед угорської меншини Словаччини. Асоційованими членами Карпатського Єврорегіону стали лише окремі територіальні громади цієї країни. Тільки у листопаді 1999 р. повноправне членство в ньому набули новостворені в результаті регіональної реформи регіони (краї).

Досвід участі у транскордонному співробітництві в рамках Карпатського Єврорегіону Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей дав не тільки уроки для розбудови співпраці в рамках інших єврорегіонів, до складу яких входять області України, а й став суттєвим кроком вперед на шляху подолання міцного на той час стереотипу, розповсюдженому в урядових колах України, щодо доцільності розширення повноважень місцевих громад і органів влади у сфері встановлення прямих міжрегіональних та транскордонних зв'язків, адже багатьма українськими урядовцями термін «регіоналізм» у першій половині 1990-х років ототожнювався зі словом «сепаратизм».

Але надмірна політизація Карпатського Єврорегіону, наслідком якої стало залучення до транскордонних ініціатив міністерств закордонних справ та інших центральних урядових структур більшою мірою, ніж місцевих та регіональних органів влади, на думку деяких дослідників, призвела до неприродного збільшення його території (161 192 кв. км з населенням 16 млн. чол.), що «фактично паралізувало функціонування єврорегіону та першопочаткову мету його засновників – створити платформу для заохочення транскордонного співробітництва в прикордонних регіонах п'яти посткомуністичних країн» [4, с.119; 128].

Сьогодні транскордонне співробітництво між українськими областями-членами Карпатського Єврорегіону та сусідніми регіонами Польщі, Угорщини, Словаччини та Румунії, які також є його членами, переважно ґрунтується на двосторонніх угодах, наприклад, таких, як двосторонні угоди про співробітництво між словацьким регіоном Прешов із Закарпатською, Івано-Франківською та Львівською областями, Кошице з Закарпатською областю. Пошук ефективних шляхів інтеграції на міжрегіональному рівні та розвитку транскордонного співробітництва між членами Карпатського Єврорегіону дав ще одну нетрадиційну і досить незвичну модель, яку можна назвати «єврорегіон у єврорегіоні», або «al-regio» за термінологією угорського дослідника транскордонного співробітництва І. Сулі-Закара. 6 жовтня 2000 р. у Ниредьгазі (Угорщина) було підписано тристоронню угоду про створення транскордонного об'єднання «Інтеррегіо» за участю Закарпатської області (Україна), області Салбоц-Сатмар-Берег (Угорщина) та повіту Сату-Маре (Румунія).

Метою цього об'єднання є розвиток транскордонного співробітництва на рівні місцевих

органів влади та самоврядування, головним завданням – підтримка, координація та реалізація транскордонних проєктів і програм.

Також варто згадати «Концепцію спільного розвитку прикордонних територій України та Угорщини», яка є прикладом «стратегічно виваженої транскордонної співпраці прикордонного регіону України – Закарпаття з прикордонним регіоном Угорщини – Салбач-Сатмар-Берег...» [1, с.40-42]. Це поки що єдиний приклад наявності спільного стратегічного бачення розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонної області України.

Досліджуючи роль транскордонного співробітництва в процесі руху нашої країни у напрямку європейської інтеграції, неможливо обминути політику Європейського Союзу щодо України, зокрема, в цьому питанні, адже в самому ЄС транскордонне співробітництво розглядається й як інструмент реалізації концепції «Європи без внутрішніх кордонів».

Слід зауважити, що ЄС є одним з основних донорів України: починаючи з 1991 р. вона отримала від Євросоюзу більш ніж 1 млрд. євро. Щодо фінансування проєктів з транскордонного співробітництва, що здійснювалися і здійснюються зараз на територіях Волинської, Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської, Чернівецької та Одеської областей, то ЄС є найбільшим донором. Упродовж 1998-2002 рр. Європейською Комісією через програму Tacis – «Прикордонне співробітництво» (Cross-border co-operation – CBC) Україні з цією метою було надано 22,5 млн. євро [8].

11 березня 2003 р. у зв'язку з запланованим на 1 травня 2004 р. розширенням ЄС було оприлюднене Повідомлення Європейської Комісії для Ради та Європейського Парламенту «Ширша Європа – сусідство: нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами». В цьому документі зазначається, що особлива увага приділяється ситуації в Україні, Молдові та Білорусі – країнах, з якими Союз матиме спільний кордон і «повинен скористатися можливістю, яка з'являється у процесі його розширення, стосовно зміцнення стосунків із сусідніми країнами на основі спільних цінностей» (демократії, поваги до прав людини та верховенства права) [17].

Новий підхід у рамках «Програм сусідства» потребує спільного стратегічного бачення і чіткої координації діяльності щодо подальшого розвитку транскордонного співробітництва з боку регіональних і місцевих влад прикордонних регіонів України, Польщі, Угорщини,

Словаччини та Румунії, адже передбачені розміри фінансування програм транскордонного співробітництва є значними. Загальний обсяг фінансування «Програм сусідства» має скласти 955 млн. євро, з яких 90 млн. євро та 75 млн. євро припадуть на Phare і Tacis відповідно [17].

Перший етап - 2004-2006 рр: «Програма розвитку сусідських відносин» - впровадження окремих програм розбудови відносин з країнами-сусідами, які включають:

- асигнування коштів по обидва боки кордону;
- правила управління програмами і структурними комітетами представників з обох боків кордону.

Другий етап - після 2006 р.: «Новий інструмент розвитку сусідських відносин» - впровадження якого дозволить охопити Програми співпраці Європейського Союзу в прикордонних регіонах та поєднати проблематику економічного і соціального розвитку прикордонних територій.

Транскордонне співробітництво в плані інтеграції до ЄС здійснюється в рамках Програми ІНТЕРРЕГ.

Мета Програми - субсидювання та стимулювання територій по наступних напрямках (1):

ІНТЕРРЕГ III - «А» - прикордонне співробітництво;

ІНТЕРРЕГ III - «В» - транснаціональне співробітництво;

ІНТЕРРЕГ III - «С» - міжрегіональне співробітництво.

Поряд з названою Програмою важливе місце належить програмі ТАСІС, яка поширена на 13 держав, які створилися після розпаду Радянського Союзу. Головна мета даної Програми – створення об'єднаних та розбудова співпраці між державами СНД та ЄС.

Третій крок передбачає запровадження системного підходу до роботи з Міжнародними донорськими організаціями, в т.ч. з європейськими фондами.

Висновки. Отже, можемо підсумувати вищевикладене наступним чином: Європейський Союз активно зацікавлений у створенні «поясу безпеки та стабільності» на своїх кордонах. Саме тому наявна велика кількість програм, які передбачають фінансування різних регіональних проєктів. Слід зауважити, що Україна має бути не тільки споживачем європейських коштів, але й шляхом врівноваженої та продуманої державної політики реформувати проблемні сфери внутрішньої політики згідно із запропонованими науковцями та аналітиками сценаріями.

Δ ЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Варналії З. С., Жук В. І., Іванова І. М., Мітряєва С. І. та інші. Політика регіонального розвитку в Україні: особливості та пріоритети / За ред. З.С. Варналії // Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. – Київ, 2005. – 62 с.
2. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 6.06.2004 р. №1861 // Голос України. – 22 липня 2004 р. – № 134. – С. 7.
3. Лендьел М. Досвід Карпатського Євrorегіону: поштовх до переосмислення моделі транскордонного співробітництва / М. Лендьел // На шляху до Європи. Український досвід євrorегіонів / За ред. С. Максименка, І. Студеннікова. – Київ, 2000. – С. 62-98.
4. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу : <http://eu-directory.ru/>
5. Студенніков І. Феномен єврорегіонів у контексті методології історико-регіональних досліджень / І. Студенніков // Історія України: маловідомі імена, події, факти (збірник статей) / гол. ред.: П. Т. Тронько. – К. : НАН України, Ін-т історії України. – Вип. 22-23 : . – 2003 . – С. 187-201.
 6. Шаповалова О. Європейський Союз-Україна: межі нормативної сили [Електронний ресурс] / Олександра Шаповалова // Відносини Україна-ЄС в умовах сучасних викликів. – Режим доступу : <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/letzte-Fassung.pdf>
 7. Declaration of the Danube Summit on 25th February 2010 in Budapest. EU Strategy for the Danube Region. Brussels, European Commission [Електронний ресурс] // Regional Policy Info regio, 25. 2. 2010. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/danube/documents/declaration_danube_summit2010.pdf
 8. European Neighbourhood Policy. Country Report. Ukraine [Електронний ресурс] // Commission Staff Working Paper. – Brussels, 12.5.2004. SEC (2004) 566. COM (2004) 373 final. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2011/sec_11_646_en.pdf
 9. Fischer S. The European Union and security in the Black Sea region after the Georgia crisis / S. Fischer // Southeast European and Black Sea Studies. – September 2009. – Vol. 9, No. 3. – P. 333-349.
 10. Gänzle S. EU Governance and the European Neighbourhood Policy: A Framework for Analysis / S. Gänzle // Europe-Asia Studies. – December 2009. – Vol. 61, No. 10. – P. 1715-1734.
 11. Gomart T. OTAN-Russie: la «question russe» est-elle européenne? / T. Gomart // Politique étrangère. – 2009. – No. 4. – P. 851.
 12. Haukkala H. The European Union as a Regional Normative Hegemon: The Case of European Neighbourhood Policy / H. Haukkala // Europe-Asia Studies. – November 2008. – Vol. 60, No. 9. – P. 1602-1603.
 13. Johansson-Nogués E. The (Non-)Normative Power EU and the European Neighbourhood Policy: An Exceptional Policy for an Exceptional Actor? / E. Johansson-Nogués // European Political Economy Review. – Summer 2007. – No. 7. – P. 181-194.
 14. Kwaśniewski A. K bezpiecznej a zjednotenej Europie / A. Kwaśniewski // Naša Univerzita, – Іюнь 2002, №10. – С. 9.
 15. Lippert B. The Neighbourhood Policy of the European Union / B. Lippert // Intereconomics. – July-August 2007. – Vol. 42, No. 4. – P. 186.
 16. Východoeurópski členovia EÚ sa zasadili za bezvízový styk s Ukrajinou. EurActiv.sk, 22. 2. 2010. <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/vychodoeuropski-clenovia-eu-sa-zasadili-za-bezvizovy-styk-s-ukrajinou>
 17. Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours. Communica